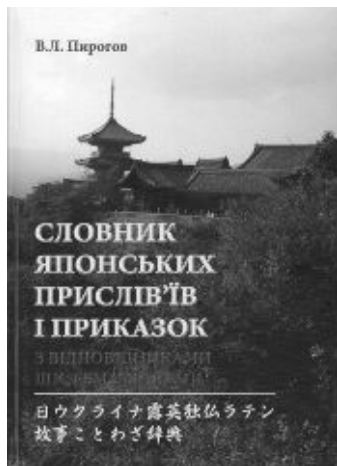

Ми живемо у час складних історичних трансформацій, коли змінюються не лише матеріальні умови життя, але й парадигма мислення, свідомість людей і, певним чином, їхні ментальні стереотипи. Тому-то надзвичайно важливого значення нині набувають нетривіальні, традиційні цінності людської культури, на яких базується сучасна цивілізація.

Прислів'я і приказки є безцінним ресурсом людства, що містить колосальний інтелектуальний і духовний потенціал, накопичений за тисячоліття його творчої історії. Прислів'я в усі часи й в усіх народів були й залишаються не лише окрасою мови, крилатими висловами і влучними афоризмами, а й достовірним свідченням способу організації менталітету.

Нещодавно українській науковій громаді та студентству було презентовано унікальне довідкове видання "Словник японських прислів'їв і приказок з відповідниками шістьма мовами: українська, російська, англійська, німецька, французька, латинська", підготовлене кандидатом філологічних наук, старшим науковим співробітником Інституту сходознавства ім. А. Кримського НАН України Володимиром Пироговим.

Матеріал словника переконливо свідчить, що саме у прислів'ях і приказках виявляється колективна свідомість людства — з одного боку, розділена несхожими мовами, а з іншого — об'єднана незбагненою здатністю людей, які живуть на протилежних кінцях планети, мислити й висловлювати свої думки у формі однакових логічних імперативів: яп.: 目は心の鏡 (Me wa kokoro no kagami) — "Очі — дзеркало душі"; укр.: Очі — дзеркало душі; рос.: Глаза — зеркало души; англ.: The eyes are the mirror of the soul; нім.: Die Augen sind der Spiegel der Seele; фр.: Les yeux sont le miroir de l'âme. лат.: Oculus animi index.

Заслугує на схвалення структура словника. Вона підпорядкована логіці наукового пізнання, матеріал викладено наочно і доступно. Видання містить понад 200 словникових гнізд, що включають тексти (всього близько 1500) прислів'їв та приказок сімома мовами — японською, українською, російською, англійською, німецькою, французькою та латинською.

Словник укладено за принципом паремійного паралелізму. Це дає можливість здійснювати порівняльний аналіз багатьох цікавих зразків світового паремійного фонду з оглядом на особливості окремих прислів'їв і приказок відповідно до життєвих реалій і світогляду народів різних країн. Адже уявлення у них про добро і зло, любов і ненависть, людські вади і чесноти близькі і схожі, проте загальнолюдська мудрість у кожного народу має власний своєрідний вираз, свої відмінні національно марковані особливості.

Основу словника становлять паремії — прислів'я та приказки — японської мови, що найчастіше вживаються у сучасній мовній практиці японців. Вони подані ієрогліфічними знаками з латинською транскрипцією та супроводжуються буквальним перекладом українською мовою.

У ґрунтовній вступній статті автор на тлі яскравого історичного екскурсу розкриває головні етапи формування сучасного паремійного фонду японської мови, звертає увагу

на джерела, що його живили й живлять, історичні, лінгвальні та етнокультурні особливості народження й розвитку японських прислів'їв. Доступності викладу матеріалу сприяють цікаві приклади історичного, лінгвокультурологічного та літературного характеру, що допомагають висвітлити певні ментальні риси японського народу, глибше зрозуміти зміст прислів'їв, зокрема, пов'язаних з ритуалами і стародавніми традиціями країни Сходу Сонця. Як зазначає В. Пирогов, сучасна паремійна скарбниця Японії складається з багатьох афоризмів, крилатих фраз та влучних виразів, що нині сприймаються як народна мудрість, але насправді є висловами відомих філософів, поетів, політичних і громадських діячів стародавнього Китаю та Японії.

Японські прислів'я і приказки несуть в собі відбиток тисячолітньої історії мудрості, відображеної в ієрогліфічних знаках, якими писали такі великі генії людства, як Конфуцій: 明日道を聞けば、夕に死すとも可なり (Ashita michi wo kikeba, yube ni shisu tomo ka nari) — "Той, хто зрозумів Дао вранці, може помирати ввечері", Лаоцзи: 千里の行も一方より始まる (Sen ri no koo mo iproo yori hajimaru) — "Подорож довжиною в тисячу *ри* також починається з першого кроку", Мацуо Басьо: 物言えば、唇寒し、秋の風 (Mono ieba, kuchibiru samushi, aki no kaze) — "Слово, що сказане, холодить уста, як осінній вітер", а також багато інших філософів і поетів, які навіки уславили свої імена в історії не тільки Японії або Китаю, а й світової культури.

Автор словника звертає увагу на те, що система образної мови японських паремій є надзвичайно символічною і відображає ментальність синоцентричної культури далекосхідного ареалу. Вона містить ті особливі риси, що притаманні Сходу як носію духовних цінностей, на відміну від Заходу, який є взірцем матеріально-прагматичних стереотипів. Важливе місце в системі японської культури, як підкреслює автор, займають уявлення, що своїм корінням пов'язані з духовно-ідеологічними алгоритмами ментального поля Китаю, яке пронизує живильна течія Буддистської мудрості. До їхнього кола належить, зокрема, далекосхідна система знаків зодіаку, підґрунтям якої є своєрідний "пантеон" звірів. Наприклад:

用いる時は鼠も寅になる

(motiiru toki wa nedzumi mo tora ni naru) — "Коли призначають [на посаду], так і миша стає тигром" (коли нікчемній людині дають владу, то вона змінюється);

Окремо у тексті кожного словникового гнізда подано відповідники (аналогі або еквіваленти) японського прислів'я шістьма мовами: спочатку український, а далі — російський, англійський, німецький та французький. Латинський відповідник подається окремо як підрядкова примітка. Всі вони забезпечені буквальними перекладами на українську мову. Ось деякі приклади:

Яп. 稼ぐに追いつく貧乏なし

Kasegu ni oitsuku binboo nashi.

Той, хто намагається заробити, бідним не буде.

Укр.: Хто робить, той голий (голодний) не ходить.

Рос.: Терпение и труд все перетрут.

Англ.: Diligence is the mother of good luck.

Нім.: Fleiß bringt Brot, Faulheit Not.

Фр.: Le travail nourrit son homme.

Буквальний переклад:

Р.П.: Терпіння і труд все перетруть.

А.П.: Старанність — мати удачі.

Н.П.: Ретельність приносить хліб, лінь — нестаток.

Ф.П.: Робота годує людину.

Пор. лат. Labor et patientia omnia vincunt (Праця і терпіння все долають).

Яп. 船頭多くして船山に上る

Sendoo ooku shite, fune yama ni noboru.

Коли багато капітанів, корабель сідає на рифи (букв.: запливає у гори).

Укр.: Де багато баб, там дитя безносе.

Рос.: У семи нянек дитя без глаза.

Англ.: Too many cooks spoil the broth.

Нім.: Viele Köche verderben den Brei.

Фр.: Trop de cuisiniers gâtent la sauce.

Буквальний переклад:

Р.П.: У семи няньок дитина без ока.

А.П.: Занадто багато кухарів псують суп.

Н.П.: Багато кухарів псують кашу.

Ф.П.: Занадто багато кухарів псують соус.

Пор. лат. Quod multorum commune est, minima adhibetur diligentia (Чим більше виконавців, тим гірший результат). / Ubi multa capita, ibi nullum consilium (Де багато голів, там немає згоди).

Автор звертає увагу на те, що нині японський прислів'яний фонд збагатився численними західними запозиченнями, зокрема біблеїзмами, що, на його думку, є свідченням певного синкретизму культурних та духовних цінностей Сходу і Заходу у новітні часи.

Важливо, що автор додає до більшості прислів'їв літературно-історичний коментар, який повніше розкриває їхнє походження, внутрішню логіку і мотивацію, доносить до читача естетичні особливості світосприймання японців, що, безумовно, підвищує інформаційно-пізнавальну цінність видання. Уточнюючий філологічний коментар допомагає глибшому розумінню змісту прислів'їв.

Для зручності користування в кінці словника вміщені алфавітні покажчики прислів'їв та приказок українською, російською, англійською, німецькою та французькою мовами.

Головна мета книги, мабуть, полягає не в самих прислів'ях і приказках, а у висвітленні тієї картини світу, яку вони створюють. Сукупність прислів'їв певного народу дає

не тільки зручні для застосування в сучасній мовній практиці фразеологізми, а й містить набір логічних правил і принципів, виражених в яскравих емоційних образах. Кожен національний фонд прислів'їв не є випадковим набором висловів, а утворює струнку логічну систему, що ґрунтується на усталених протягом тисячоліть стереотипах людського мислення. На прикладі прислів'їв і приказок різних народів світу автор доводить, що принципи логічного мислення людей, незалежно від їхніх національних та етнічних ознак, є доволі схожими, тому люди в усьому світі мають більше підстав для дружби і взаєморозуміння, ніж для ворожечі та конфліктів.

Хоча книга називається словником, насправді її зміст є набагато ширшим, адже в ній зосереджено щось більше, ніж прості відповідності фраз і слів, а саме — порівнюються різні культури і менталітети. Книгу можна назвати багатофункціональною. З одного боку, вона веде читача лабіринтами свідомості народів і соціумів різних часів і епох, висвітлюючи дивовижні сторінки історії формування національних менталітетів, а з іншого, є своєрідним фразеологічним довідником семи мов, якими нині розмовляє більша половина людства.

Словник, безперечно, є незамінним, у першу чергу, для сходознавців, фольклористів, фахівців, які спеціалізуються в галузі дослідження фразеології, особливо на рівні зіставлення різносистемних мов, а також буде корисним усім, хто вивчає японську мову, цікавиться японською історією, культурою, філософією. Видання стане в пригоді також студентам, які студіюють англійську, французьку, німецьку та інші іноземні мови.

*Тетяна Добко,
завідувач відділу довідково-бібліографічного
обслуговування НБУВ*